

Nr 76.

Ankom till riksdagens kansli den 14 december 1940 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till importörer och exportörer för vissa krigsförluster.

(2:a avd.)

I propositionen nr 83 har Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden den 29 november 1940, föreslagit riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t måtte lämna statens krigsförsäkringsnämnd bemyndigande att med vissa försäkringshavare ingå förlikning efter i huvudsak de grunder, som i nämnda statsrådsprotokoll angivits.

I särskilda skrivelser den 27 april 1940 hava Sveriges grossistförbund och svenska importföreningen för färsk frukt u. p. a. hemställt, att genom statsmakternas försorg åtgärder måtte vidtagas för att i möjligaste mån begränsa den skada eller förlust, som till följd av krigshändelserna i april 1940 kunde komma att drabba *importörerna*, samt att den förlust eller skada, som likväl uppstode, måtte täckas genom den statliga krigsförsäkringen eller på annat för statsmakterna lämpligt sätt.

Liknande framställningar hava inkommit från Stockholms, Skånes, Smålands och Blekinge handelskammare samt från handelskammaren i Göteborg.

Över nämnda framställningar hava efter remiss *yttranden* avgivits av statens krigsförsäkringsnämnd, statskontoret, kommerskollegium, statens industrikommission, statens livsmedelskommission, statens handelskommission och statens sjöfartsnämnd. En sammanställning av dessa yttranden återfinnes i propositionen å sid. 3—9.

Frågan om ersättning för krigsförsäkrade *exportvaror* i anledning av avbrott i resan har upptagits i en av aktiebolaget Varjag ingiven, den 23 maj 1940 dagtecknad skrivelse, i vilken bolaget hemställt, att i samband med utredningen om ersättning till svenska lastemottagare för i utlandet kvarliggande laster jämväl frågan om ersättning till ägare av i Sverige försäkrade och här kvarliggande laster måtte upptagas till prövning.

Över sistberörda skrivelse har krigsförsäkringsnämnden, efter remiss, avgivit utlåtande.

Statens krigsförsäkringsnämnd har sedermera i ärendet ingivit *dels* med skrivelse den 2 augusti 1940 en inom nämnden utarbetad statistisk utredning rörande de för Sverige avsedda varupartier, vilka på grund av avstängningsåtgärderna västerut blivit lossade i olika hamnar, *dels ock* en den 20 november 1940 dagtecknad promemoria (prop. sid. 9—12).

Departementschefen har till en början beträffande en i november 1940 vidtagen utvidgning av den statliga krigsförsäkringen anfört följande.

Jag torde till en början få erinra om att frågan, huruvida transportförsäkring mot krigsrisk skall anses innefatta även försäkring mot risk att transporten till följd av krigsåtgärd icke kan fullföljas, behandlats redan i ett tidigare sammanhang nämligen i Kungl. Maj:ts proposition nr 54 till urtima riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om statlig krigsförsäkring m. m. Till det vid nämnda proposition fogade statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 11 oktober 1940 anförde jag, bland annat, att försäkring mot sådan risk kunde täckas genom försäkring enligt gällande krigsförsäkringslag, men att frågan huruvida redan meddelade försäkringar skulle anses omfatta risken i fråga bleve beroende på avfattningen och tolkningen av respektive försäkringskontrakt. I anledning av krigsförsäkringsnämndens uttalande att nämnden icke ansåge sig höra utan särskilt medgivande teckna sådan transportförsäkring, där jämväl det ifrågavarande intresset angivits såsom föremål för försäkringen, anmälde jag vidare till statsrådsprotokollet min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att lämna krigsförsäkringsnämnden sådant medgivande. Sedan riksdagen (skriv. nr 71) bifallit det genom propositionen framlagda lagförslaget, har Kungl. Maj:t den 22 november 1940 — i samband med utfärdande av lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen om statlig krigsförsäkring m. m. — lämnat nämnden medgivande som nyss är sagt. Krigsförsäkringsnämnden har därefter i skrivelse den 27 november 1940 anmält, att nämnden fastställt lydelsen av de villkor, nämnden avsåge att tillämpa vid försäkring mot risk att transport till följd av krigsåtgärd eller eljest icke kan fullföljas, på sätt framginge av vid skrivelsen fogat »Tillägg till krigsförsäkringsbrev å varor», att nämnden hade för avsikt att meddela tilläggsförsäkring av ifrågavarande slag endast för sådana transporter, som vore av särskild betydelse för folkförsörjningen eller för utrikeshandelns vidmakthållande och endast i den mån sådan tilläggsförsäkring kunde anses erforderlig för dylika transporter, samt att nämnden fastställt premien för tilläggsförsäkringen att tills vidare utgå med en procent. Vad nämnden sålunda anmält har Kungl. Maj:t genom beslut förut denna dag lämnat utan erinran.

Härefter anför departementschefen beträffande frågan om ersättning vid äldre försäkringar följande.

Genom vad sålunda förekommit har emellertid frågan om de äldre försäkringar, varom här är tal, icke blivit löst, utan denna fråga är alltjämt beroende på avfattningen och tolkningen av respektive försäkringskontrakt.

Såsom krigsförsäkringsnämnden i sin promemoria angivit, anser nämnden numera försäkringsfall föreligga beträffande i England, Frankrike och andra krigförande länder upplossade varupartier. Dessa varupartier hava nämligen,

enligt nämndens uppfattning, varit utsatta för ett faktiskt embargo. Den totala förlusten för den statliga krigsförsäkringen i anledning av dessa försäkringsfall beräknas av nämnden icke överstiga 20 miljoner kronor.

Däremot har nämnden i fråga om sådana importlaster, som i anledning av krigshändelserna upplossats i främmande neutrala hamnar, ävensom beträffande exportlaster från Sverige, vilka till följd av krigshändelserna åter här upplossats, ansett försäkringsfall icke föreligga. Enligt vad nämnden gör gällande har det vid utformandet av försäkringsvillkoren icke varit avsett, att under försäkringen skulle inbegripas förluster i anledning av att en transport blivit på nyssberört sätt avbruten. Vid beräkandet av försäkringspremierna har hänsyn sålunda icke tagits till dylika risker. Sedan nämnden beträffande vissa laster dragit frågan om nämndens betalningsskyldighet under dispasschörs prövning, har det emellertid visat sig att nämndens ståndpunkt vunnit gillande allenast av den ene av de båda dispasschörerna i riket, medan den andre ansett betalningsskyldighet för nämnden föreligga.

Den situation, som uppkommit genom att nämndens mening sålunda vunnit anslutning från endast den ene av dispasschörerna, är såsom nämnden framhållit mycket otillfredsställande. Regleringen av de ifrågavarande, till ett antal av flera tusen uppgående ersättningsfrågorna blir, därest desamma hänskjutas till rättslig prövning, fördröjd under avsevärd tid. Självfallet måste detta ur skilda synpunkter innebära olägenhet ej blott för försäkringshavarna utan även för staten. Nämnden har ansett, att man borde söka att förlikningsvägen komma till en uppgörelse med försäkringshavarna. Vad nämnden anfört till stöd för sin mening härutinnan synes värt beaktande. Jag anser mig därför böra ansluta mig till förslaget och förordar alltså, att försäkringshavarna förlikningsvis erbjudas viss ersättning mot det att de i övrigt avstå från den rätt, som till äventyrs kan tillkomma dem enligt försäkringskontrakten.

Beträffande utformningen av förlikningsvillkoren har krigsförsäkringsnämnden föreslagit, att varuägarna skulle utfå ersättning för utlagda frakter, lastnings- och lossningskostnader, premier och andra omkostnader m. m., medan ersättning däremot icke skulle utgå för förluster i anledning av att varan måste försälgas på annan marknad än den ursprungligen avsedda. I fråga om exportvarorna skulle förlikningen sålunda innebära, att försäkringshavarna i stort sett försattes i samma läge som om varorna aldrig lastats ombord. Vad åter angår de för import avsedda varupartierna uttalar nämnden, att även i fråga om dessa den föreslagna lösningen av ersättningsfrågan får betraktas såsom relativt tillfredsställande. Vad krigsförsäkringsnämnden sålunda föreslagit beträffande de huvudsakliga grunder, efter vilka förlikning bör erbjudas de ifrågavarande försäkringshavarna, synes mig kunna godtagas.

I fråga om verkställigheten av det föreslagna förlikningsförfarandet anför departementschefen följande:

Såsom den statliga krigsförsäkringen är organiserad representerar krigsförsäkringsnämnden på ett självständigt sätt statsverket. Om nämnden avvisar ett anspråk på ersättning i anledning av meddelad försäkring jämlikt krigsförsäkringslagen, må besvär över beslutet icke föras i administrativ ordning. Åtnöjes försäkringshavaren icke med nämndens avgörande, har han att i mån av befogenhet utföra sin talan vid allmän domstol. Icke heller i

det fall att nämnden bifaller ett ersättningsanspråk kan någon ändring av beslutet företagas i administrativ ordning; och då behörighet icke lärer föreligga för annan myndighet att för kronans räkning vid domstol föra talan mot beslutet, blir nämndens avgörande i dylikt fall från statsverkets sida definitivt. Med den ställning krigsförsäkringsnämnden sålunda intager måste nämnden anses i allmänhet äga betydande frihet att genom förlikningar bringa uppkommande tvistefrågor ur världen. Att ange någon allmän regel för huru långt nämndens behörighet i sådant avseende skall anses gå torde dock icke vara möjligt. Det lärer få ankomma på nämnden själv att från fall till fall bedöma detta spörsmål, därvid den avgörande synpunkten bör vara i vad mån statsverkets intressen komma att gagnas genom en ifrågasatt förlikning. Vad angår de nu förevarande ersättningsfrågorna synes emellertid av flera skäl förlikning icke böra erbjudas med mindre riksdagens medgivande därtill inhämtats. Jag åsyftar därvid i första hand det förhållandet, att frågan berör ett så stort antal försäkringshavare; därtill kommer emellertid vidare att innebörden av de ifrågasatta förlikningarna är, att nämnden skulle utbetala ersättningar för risker, till vilka hänsyn icke tagits vid beräkandet av försäkringspremierna. — Lämnar riksdagen medgivande som nyss är sagt, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att med stöd av detta medgivande bemyndiga krigsförsäkringsnämnden att ingå förlikningarna.

Därest sådant erbjudande om förlikning, som av krigsförsäkringsnämnden föreslagits, göres till de försäkringshavare som här avses, bör det enligt min mening icke ifrågakomma att därutöver bereda dem ersättning av statsmedel för de förluster eller det avbräck, som avspärrningen i början av april detta år må hava förorsakat dem.

Enligt krigsförsäkringsnämndens uppskattning skulle, därest samtliga ifrågakommande försäkringshavare godkände en förlikning efter de föreslagna grunderna, ersättningsbeloppen uppgå till 12 miljoner kronor, därav 5 miljoner för i neutrala länder upplossade importvaror och 7 miljoner för i Sverige upplossade exportvaror. De angivna beloppen äro emellertid endast ungefärliga.

Särskilt anslag bör icke anvisas för gäldande av de ersättningsbelopp, som krigsförsäkringsnämnden enligt träffade förlikningar må hava att utgiva, utan torde utgifterna få bestridas av de medel, som stå till nämndens förfogande för utbetalningar i anledning av meddelade försäkringar.

Utskottet. Statens krigsförsäkringsnämnd har ansett, att vissa av nämnden meddelade försäkringar icke skulle gälla vid förluster, som uppstått, då till följd av krigshändelserna för Sverige avsedda importlaster upplossats i främmande neutrala hamnar eller exportlaster från Sverige här åter upplossats.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att nämnden skulle erhålla bemyndigande att förlikningsvis erbjuda försäkringshavarna viss ersättning mot det att de i övrigt avstå från den rätt, som till äventyrs kan tillkomma dem enligt försäkringskontrakt. Den ersättning, som försäkringshavarna sålunda skulle erhålla, skulle avse ersättning för utlagda frakter, lastnings- och lossningskostnader, premier och andra omkostnader m. m., medan ersättning däremot icke skulle utgå för förluster i anledning av att varan måste försäljas på annan marknad än den ursprungligen avsedda. Därest sådant erbjudande om förlikning, som av krigsförsäkringsnämnden föreslagits, göres till de

försäkringshavare, som här avses, borde det enligt departementschefens mening icke ifrågakomma att därutöver bereda dem ersättning av statsmedel för de förluster eller det avbräck, som avspärningen i början av april 1940 kunde hava förorsakat dem. Skulle förlikningsförfarandet godtagas av samtliga försäkringshavare, komme detta att medföra en kostnad för statsverket av omkring 12 miljoner kronor, varav 5 miljoner kronor å import- och 7 miljoner kronor å exportlaster. Försäkringshavarnas totalförlust har därvid uppskattats till 32 miljoner kronor, varav 8 miljoner kronor å import- och 24 miljoner kronor å exportlaster.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må medgiva att Kungl. Maj:t lämnar statens krigsförsäkringsnämnd bemyndigande att med sådana försäkringshavare, som avses i statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 29 november 1940, ingå förlikning efter i huvudsak de grunder, som i statsrådsprotokollet angivits.

Stockholm den 14 december 1940.

På andra särskilda utskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson*, *Tjällgren*, *Gabrielsson*, *von Stockenström*, *Lindström*, *Heiding*, *Berling*, *Alfred Andersson*, *Larsson* i Varberg och *Anderberg*; samt

från andra kammaren: herrar *Svensson* i Grönvik, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Åqvist*, *Persson* i Falla, *Mårtensson*, *Ericsson* i Sörsjön, *Karlsson* i Munkedal, *Pettersson* i Dahl och *Eriksson* i Frägsta.
